

sovětské partyzány Ruffy Krasaviny, zmiňovaná exekuce přibyslavských četníků či rozpačité osvobozování Bystřice nad Pernštejnem na sklonku války. Publiku jsou také srozumitelně nastíněna dobová dilemata, jakým čelili nejen uniformovaní příslušníci četnictva, ale de facto každý obyvatel protektorátu, jehož svědomí muselo zvažovat rizika i výhody – ať už kolaborace s představiteli nacistického režimu, či naopak podpory odbojových skupin.

Obecně se traduje, že se Josef Serinek za života mnoha ocenění nedočkal (zřejmě o ně také vzhledem ke své povaze ani příliš nestál). V roce 1946 sice obdržel od ministerstva národní obrany medaili Za zásluhy II. stupně, ovšem určenou pro příslušníky armády za vynikající vojenské činy mimo boj. Následujícího roku pak byl jemu i jeho druhé ženě Marii coby členům partyzánské skupiny Generál Svatoň přiznán statut československého partyzána podle zákona č. 34/1946 Sb. (Je zajímavé, že ačkoliv Jan Tesař uvádí, že Marie Serinková po válce nijak vyznamenána ani oceněna nebyla, osobní věstník čs. ministerstva národní obrany z července 1947 ji zmiňuje jako držitele průkazu partyzána ev. č. 3604, zatímco její muž měl ev. č. 227.) V roce 2022 byl Serinek in memoriam vyznamenán medailí Za hrdinství, o rok dříve mu byla odhalena pamětní deska na svitavském domě, v němž po válce žil a provozoval hostinec U partyzána.

Úvod i závěr divadelního představení se točí kolem otázky, zda má být Serinkovi vystaven pomník – čímž je zároveň mimoděk nadneseno, že navzdory spolupráci s rudoarmějci se „černý partyzán“ ani poúnorovému režimu příliš nehodil – do roku 1953 sice ve Svitavách provozoval zmíněný hostinec, po měnové reformě však byl donucen ho zavřít a žít se jako dělník v cihelně. O jeho charakteru – ale asi

i o charakteru komunistického režimu – svědčí i to, že partyzánovy děti a vnuci o válečné minulosti svého otce a děda neměli dlouhá léta ani tušení.

Se Serinkovou přímou povahou a autentičností dobře koresponduje obsazení neherce a reportéra Richarda Samka do hlavní role. Jím představovaná postava je nahlížena z mnoha úhlů – nejen jako pronásledovaný uprchlík či respektovaný a rozvážený velitel, ale i jako „cikán na špinavou práci“, kterého okolí vždycky nevnímalo jako sobě rovného. V této stále aktuální rovině je pak divák veden k úvaze, že nejen romský holokaust, ale třeba právě i úloha Romů i dalších menšin v protinacistickém odboji jsou témata, která stojí za to oživovat a zviditelňovat. A že barva pleti sice může rozhodovat o lidských osudech, ale ne o lidských kvalitách. Úvodní otázka, zda si Josef Serinek zaslouží pomník, se proto v závěru ukazuje jako poněkud irrelevantní – po návštěvě Minoru se divák neubrání myšlence, že podobná divadelní představení mohou k utváření paměti i dalšímu promyšlení odkazu válečných hrdinů i obětí přispět mnohem víc než neživotný monument.

Jan Synek

Markéta FILLA

Krysličkova „teroristická skupina“. Poválečný Liberec a následky nepovedeného atentátu Academia, Praha 2024, 207 s.

Jedním z neodmyslitelných projevů odboje proti komunistickému režimu, především v jeho počátcích, bylo shromažďování zbraní a výbušnin. Takovou činnost vyvíjela celá řada odbojových skupin, jejichž členové stanuli před soudními tribunály na

přelomu čtyřicátých a padesátých let. Můžeme zde spatřovat vcelku zřetelnou kontinuitu s protinacistickým odbojem. Na rozdíl od období válečného však po únoru 1948 nebyly tyto prostředky tak často reálně použity, shromažďovaly se především v očekávání převratu či nového válečného konfliktu.

I tak nicméně nalezneme řadu případů ozbrojených útoků na představitele komunistické strany, bezpečnostních složek či jejich konfidenty. Výjimkou zde není ani použití výbušnin. Za všechny zmiňme například exploze uskutečněné členy odbojových skupin MAPAŽ (Louny a okolí) nebo Černý lev 777 (Sedlčany, Milevsko). Jejich význam spočíval především v demonstrování odporu a snaze o zastrašení – lidí, kteří padli za oběť takovéto formě odboje, nebylo mnoho. I z toho důvodu vzbuzuje pozornost výbuch, který v jednu chvíli usmrtil čtyři muže – nebyli to však komunističtí prominenti, ale samotní odbojářé, kteří dopltili na svou neopatrnost. Jednalo se však skutečně o odbojáře? Jaké byly jejich záměry a co vedlo osudné noci k tragické explozi? Podrobnosti o nevěštném případu i o pozadí celé události přináší nová kniha historičky Markéty Filla.

Výbuch nastal v jednom z obytných domů v sousedství liberecké nemocnice v noci na 1. května 1949. Byli při něm usmrceni Josef Kryslička, Ladislav Škranc a v domě bydlící Stanislav Richter se synem stejného jména, kteří byli u manipulace s výbušninou přítomni. Zranění utrpěli také čtyři ženy spící v osudnou chvíli v dalších místnostech domu. Ten byl detonací téměř z poloviny zdemolován a následně musel být stržen.

Posudek kriminální ústředny uvádí, že k explozi došlo odpálením nejméně 25 kilogramů výbušniny vojenského původu – nikoliv tedy v důsledku úniku svítiplynu, jak se zprvu šířilo

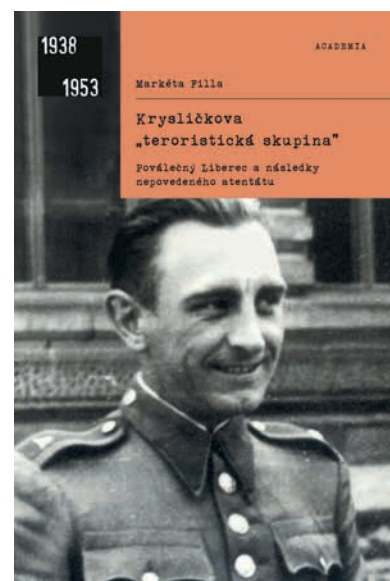
mezi obyvatelstvem. Zkušeným kriminalistům bylo ale již od první chvíle jasné, že pravda je jinde. Vyšetřování proto převzala Státní bezpečnost (StB). Naše současné poznání je však limitováno torzovitostí pramenů a zejména faktem, že hlavní aktéři celého případu zahynuli již na samém jeho počátku. Proto se můžeme jen domnívat, co bylo jejich skutečným záměrem. Je nasnadě, že vyšetřovatelé StB ruku v ruce s představiteli komunistické justice vzápětí případ využili k zastrašení dalších potenciálních odpůrců režimu, ale i k perzekuci nepohodlných lidí na Liberecku.

Sama autorka na základě nashromážděných pramenů i svědectví pamětníků v závěru knihy konstatuje, že většina klíčových otázek zůstává nezodpovězena. Přiklání se k názoru, že jakási protikomunistická skupina v celém případě skutečně figurovala, zároveň ale dodává, že nelze spolehlivě určit, kdo byl jejím členem, ani zda byl jejím lídrem Josef Kryslička. Vylučuje však, že by se jednalo o provokaci StB. Rovněž se domnívá, že záměrem „Krysličky a spol.“ opravdu bylo uskutečnit útok na komunistické představitele za pomoci výbušnin, sama ovšem vyslovuje pochybnost, zda byla terčem opravdu prvomájová tribuna, jak naznačovaly výsledky vyšetřování.

Knihy má nicméně více rovin a nesporně zajímavé jsou již úvodní kapitoly, v nichž autorka nastiňuje situaci v poválečném Liberci a jeho překotný přerod z centra Říšské župy Sudety v české město plné přistěhovalců z celé republiky. Jedním z nich byl v květnu 1947 také Josef Kryslička, hlavní aktér celého příběhu, který však není vůbec jednoduchou postavou k uchopení ani k pochopení. Narodil se roku 1911 v Rožďalovicích na Nymbursku jako jedenácté z dvanácti dětí. Od roku 1937 sloužil jako četník, a to i po celou dobu protektorátu, kdy působil

v Hořicích, po skončení války pak již jako příslušník SNB v Doudlebech a v Hradci Králové. Jak autorka dokládá mimo jiné z rozhovoru s jeho synovcem, Kryslička byl „*dynamickou osobností*“ (s. 31), jinými slovy asi prudás. Podobně jako jeho skon je i jeho život obestřen řadou nejasností: údajně se již v roce 1941 zapojil do protinacistického odboje v rámci Obrany národa a po odhalení hořické skupiny na podzim 1944 začal spolupracovat s královéhradeckou skupinou Václavík pod vedením Jana Ptáčníka. Za to mu byl sice v roce 1947 přiznán status partyzána podle zákona č. 34/1946 Sb., zároveň ale ve stejné době stanul před očistnou komisí pro veřejné zaměstnance při Okresním národním výboru v Hradci Králové pro přílišnou služební horlivost a nezákonné obohacování. Vzhledem k výpovědi Ptáčníka, který deklaroval využití takto získaných prostředků k financování odbojové činnosti, byl Kryslička potrestán pouze důtkou.

V září 1948 (tedy již po únorových událostech) se však ocitl před Mimořádným lidovým soudem v Jičíně, který jej sice obvinění zprostil, ovšem ve stejnou dobu s ním byl rozváznán služební poměr u SNB a byl také odvolán ze všech funkcí (ze Sdružení českých partyzánů byl vyloučen již v květnu 1948, důvody neznáme). Jak ale podotýká Markéta Filla, celá kauza byla spíše odrazem osobních a politických rozepří a je příznačné, že jí byla v období třetí republiky věnována větší pozornost než mnohem závažnějšímu případu, v němž Kryslička rovněž figuroval. Zřejmě totiž participoval na usmrcení deseti Němců v Mladkově 22. května 1945 členy partyzánské skupiny Václavík. Autorka jeho podíl na masakru označuje za vysoce pravděpodobný, zároveň ale konstatuje, že k potrestání viníků nikdy nedošlo.

Tím však u Josefa Krysličky ještě není všem nejasnostem a kontroverzím konec. Filla sice uvádí, že členem KSČ nebyl, v mnohých pramenech je tak nicméně označován a zcela jistě byl v poválečném období jejím stoupencem. Měl také aktivní podíl na průběhu únorového převratu jako člen a jednatel libereckého akčního výboru Národní fronty, kam byl delegován jako zástupce partyzánů. V březnu 1948 byl pak spolu s MUDr. Janem Šolcem zvolen také do krajského akčního výboru.

To je poněkud překvapivé, protože již v předešlých měsících se u Krysličky začaly projevovat známky nesouhlasu s komunistickou politikou, vycházející především z deziluze bývalých partyzánů, kteří si osobovali nárok zastávat významnější role ve společnosti, než jaké jim byly přisuzovány před únorem 1948 a paradoxně i po něm. Záhy se totiž – i pro svou nespokojenost – začali stávat terčem perzekuce coby nebezpečná potenciální ohniska odporu vůči nově se etablujícímu režimu. Stačí se podívat na případ odbojové organizace Světлана nebo na aktivity slovenských partyzánů kolem Viliama Žingora, kteří se

s komunistickým režimem rozešli, na což také záhy doplatili. Zde se patrně nachází klíč k tomu, jaké byly skutečné záměry Krysličky a jeho společníků, než jejich život náhle skončil v důsledku vlastní neopatrnosti. Vodítkem se také může jevit protikomunistický leták nalezený po výbuchu v Krysličkově kapse, jehož opis se v archivních spisech dochoval – autorka se jím bohužel blíže nezabývá ani jej necituje. Zato však v obrazové příloze ilustruje Krysličkovy pohnutky dopisem Janu Ptáčníkovi z února 1947, v němž pisatel mj. zmiňuje, že měl být navržen do hodnosti majora, a dodává: „*Prozatím to dopadlo tak, že kde jaký kolaborant a zbabělec jest povyšován, kdežto my sedíme. Jest to tak trochu trapný pocit, zvláště když člověk vidí, jak nám stále více mizí půda pod nohama [...]. Jestliže mne to jednoho dne dopálí, praštím se vším, najdu si civilní zaměstnání, abych měl svatý pokoj a volné ruce, a potom do toho budu bušit hlava nehlava, poněvadž jsem sice komunista a to přesvědčený, ale nejsem a nebyl jsem nikdy lump a mohu se každému směle podívat do očí.*“ (s. 70–71).

Je ale zřejmé, že rozplétání pohnutek a cílů Krysličky a jeho společníků je úkolem nevďěčným a vzhledem k torzovitosti materiálů patrně i nemožným. Autorka se proto ve druhé půli knihy soustředila na následný soudní proces „Vojtěch Talík a spol.“. V něm stanula před Státním soudem pětičlenná skupina osob, které byly v kontaktu s iniciátory výbuchu

a údajně participovaly na jejich „protistátní“ činnosti, dále pak Krysličkův soupeřník z akčního výboru MUDr. Jan Šolc, jehož hlavním proviněním patrně byla lékařská a lidská snaha pomáhat zadrženým ve vazební věznici. Šolc byl členem KSČ a patřil mezi čelné libercké představitele, je proto poněkud ironické, že – jak správně upozorňuje Filla – by v případě umístění výbušniny na prvomájovou tribunu nejspíš patřil mezi oběti.

Jestliže kolem výbuchu a zabitých odbojářů panují nejasnosti, pak vyšetřování a odsouzení skupiny „Talík a spol.“ v květnu 1951 do celé věci světlo nepřineslo, ba spíše naopak. Autorka konstatuje, že se jednalo o vykonstruovaný monstrproces, je však škoda, že se neodvážila tuto hypotézu blíže rozkrýt a přesněji definovat. Sama totiž následně vyjadřuje přesvědčení, že se odsouzení na činnosti odbojové skupiny skutečně podíleli. Tomu by mohly nasvědčovat i vynesené tresty ve výši 11–20 let odnětí svobody.

Knihou dále sleduje průběh vyšetřování, proces, rehabilitace i další osudy odsouzených a jejich rodin, což přináší řadu pozoruhodných informací – zájemce o vězeňství možná upoutá skutečnost, že jedním z prokurátorů v procesu byl budoucí dlouholetý náčelník Správy nápravných zařízení Oldřich Mejdr. Zajímavé jsou rovněž okolnosti navazujícího procesu s tehdejší krajským velitelem StB Ladislavem Mádlem, který si na podzim 1949

dovolil propustit podezřelého Talíka spolu s dalšími z vazby – o rok později však byli znovu zatčeni a sám Mádl byl odsouzen k osmi rokům vězení. Za povšimnutí také stojí, že odsouzený lékař Jan Šolc byl otcem stejnojmenného budoucího polistopadového politika a blízkého spolupracovníka Václava Havla.

Publikace je završením mnohaletého studia a shromažďování pramenů, které započalo s přípravou autorčiny diplomové práce na Technické univerzitě v Liberci (obhájila ji v roce 2014 pod dívčím jménem Těthalová). Svůj text opírá o množství dokumentů z archivních fondů, které srovnává s materiály ze soukromých rodinných archivů i s výpověďmi pamětníků – či spíše jejich rodinných příslušníků. Rozhodně se jedná o poctivě promyšlenou a vystavěnou práci, která bohužel naráží na problém tak dobře známý každému historikovi – čím více informací získáváme, tím více nezodpovězených otázek před námi vyvstává. I tak ale patří publikace o Krysličkově „teroristické skupině“ k zajímavým příspěvkům nejen o třetím odboji, ale také o složitosti pohnutek a cílů jeho aktérů, o limitech historického poznání a konečně i o nelehkých osudech lidí, na něž se komunistická perzekuce upřela – ať již kvůli jejich aktivní odbojové činnosti, nebo jen s cílem „splnit plán“ a vykázat dostatečné množství exemplárně potrestaných.

Jan Synek

PŘEDPLAŤTE SI REVUE PAMĚŤ A DĚJINY
JEDINEČNÝ POPULARIZAČNÍ ČTVRTLETNÍK O HISTORII
 ZAMĚŘENÝ NA DĚJINY TOTALITNÍCH REŽIMŮ
 VE DVACÁTÉM STOLETÍ NA ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKA

Nyní k ročnímu předplatnému Paměti a dějin můžete získat publikaci zdarma, podrobnosti najdete na webu tinyurl.com/padakce